

SALVIA O'SIMLIGINING XUSUSIYATLARI.

Oltiboyeva Mavsuma G'ulom qizi

*Samarqand Davlat Tibbiyot Universiteti
Farmatsevtika ishini tashkil qilish kafedrsi assistenti*

Jumayeva Fayoza Alikovna

Samarqand Davlat Tibbiyot Universiteti talabasi

Axmedov Asror Shukrullayevich

Samarqand Davlat Tibbiyot Universiteti talabasi

Annotatsiya: *Salvia submutica* yalpizdoshlar oilasiga mansub ko'p yillik o'simlik bo'ib O'zbekiston sharoitida Nurota tog'larida uchraydi. Butun dunyoda iqlimning global o'zgarishi natijasida ushbu o'simlik kamayib boorish arafasida turibdi, O'simlik tabiiy tur bo'lib, haligacha madaniylashtirilmagan, lekn qiziqarlisi uning tarkibida dorivor „lagoxilin“ moddasi bo'lib, u sof holda ajratib olinganda qon tomirni kengaytiruvchi ta'sirga ega bo'ladi. Shuning uchun tibbiyotda uni gipertoniya da ishlatish samarali bo'ladi.

Kalit so'zlar: *Salvia submutica*, Lamiaceae, lagoxilin, gipertoniya.

*Salvia submutica*ning bo'yi 30-60 sm, poyasi to'rt qirrali, shoxlangan va yog'ochlashgan, barglari poyada qisqa band orqali qarama qarshi joylashgan uch besh bo'lakka bo'lingan, to'rsimon tomirlagan uchki qismi o'tkirlashgan. Barglari un sepilgandek oppoq bo'ladi sababi unda „lagoxilin“ moddasi ko'p bu o'simlik iyun-iyulda gullab iyul avgustda pishib yetiladi. Urug'i jigarrang qora rangda bo'lib 1000 dona urug'ining og'irligi 35,02gr ni tashkil etadi. *Salvia* turkumi turlarining ichida *Salvia submutica*ning dorivorlik xususiyati yuqori baholanadi. Uning yer ustgi qismida tayyorlangan damlamasi gepertoniya va gemofiliya kasalliklarni davolashda ishlatiladi.

Ularning poyasi to'rt qirrali barglari oddiy, qarama-qarshi joylashgan yon barglari yo'q. Gullari barg qo'ltig'idan chiqadi. Bittadan ko'pincha ikkiga ajralgan gajakchalardan iborat bo'lib ularning ko'rinishga nisbatan ularga qaraganda o'xshash bo'lgan bir qator jamlanmalari o'z qimmatini yo'qotmaslik uchun zudlik bilan quritiladi yoki namlik va issiqlik ta'sirida qizib tarkibiga biologik faol moddalar parchalanadi dorivor o'simliklar qimmatini yo'qotadi.

O'simliklar xom-ashyolaridan tayyorlanayotgan dori-darmonlarga bo'lgan talab va qoidalarga bo'ladi. Ikki qarama-qarshi barg qo'ltig'idan chiqqan gullar o'zaro birlashadi natijada doira to'pgul vujudga keladi. Gulqo'rg'oni zigamorf besh orali kosachasi besh tishli ba'zan ikki labli ustki labi uch bargchali ostkisi ikkita labchali bo'ladi. Gultoji odatda ikki labli ostkisi uch tojibargli ustkisi ikki tojibargli oralig'i 4-ta yarmidagi 2-tasi oldindagi ikki oraliqdan uzunroq yoki ikkita bo'lib qolganlari reduksiyalanadi $Ca(3)$ $Co(2+3)$ $An+2$ $G(2)$ Gullari iyun iyul oylarida gullaydi mevasi bir urug'li to'rtta yog'ochsimon mevachalarga ajralgan urug'li ikkita mevachasi

bargning qo'shilishidan hosil bo'lib avgust oyida pishib yetiladi. Oraliq iplari gultoji nayiga birikkan onaligi ikkita bargli tugunchasi ustki 2 uyli har bir uya ikki urug' kurtakli har qaysi urug' kurtak orasida juda barvaqt to'siq hosil qiladi natijada tuguncha g'ovza bandoshlarnikiga o'xshash 4 bo'lakchaga ajraladi. Gullari proterandriya, ya'ni otalıkları onaliklariga nisbatan tezroq yetiladi. Mevasi bir urug'li 4 ta yong'oqchasimon mevachalariga ajraladi yoki urug'kurtakning hammasining taraqqiy etishi natijasida 3-1 ta yong'oqchasimon mevachaga bo'linadi. Urug' qariyib endospermsiz . Murtagi to'g'ri tugunchasimonning tagidagi doira bo'lib joylashgan. Shiradoni bor hashoratlar vositasida va xilma-xil yo'llar bilan vositasiz changlanishga moslashgan. Yalpizdoshlar oilasi tizimguldoshlar oilasiga juda yaqin turadi. Murtak ildiz tizimguldoshlarnikiga o'xshab pastga qaragan bo'ladi. Biroq ginobaris poychali bo'lishi bilan ulardan farq qiladi. Mevasining tuzilishi jihatidan garabandoshlarga yaqinlashadi, lekin ulardan murtak ildizi pastga qaraganligi bilan farq qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Dorivor o'simliklar. A.Xolmatov Toshkent 2021
2. Distribution of the Species Genus *Scutellaria* L.(Lamiaceae) Flora of the Ferghana Valley. Turginov O.T., Akbarova M.H. 2020
4. www.vivaitorsanlorenzo.it.
5. <http://cactus.dax.ru>.
6. [www://jardineriaon.com/uz](http://www.jardineriaon.com/uz).